

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Є.І.Жуковський

***Анотація.** У статті розглянуто продуктивні технології підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності, зокрема до формування в учнів потреби самостійно займатися оздоровчими фізичними вправами.*

***Ключові слова:** підготовка майбутніх учителів, інноваційні технології, самостійна фізкультурно-оздоровча діяльність.*

***Аннотация.** В статье рассмотрены эффективные технологии подготовки студентов к будущей профессиональной деятельности, в частности к формированию у учащихся потребности самостоятельно заниматься оздоровительными физическими упражнениями.*

***Ключевые слова:** подготовка будущих учителей, инновационные технологии, самостоятельная физкультурно-оздоровительная деятельность.*

***Summary.** The article considers the productive technology prepare students for future careers, including the development of students' needs independently engage in wellness exercise.*

***Keywords:** training future teachers, innovative technology, individual sports and recreational activities.*

Постановка проблеми. За даними лікарів, в Україні багато школярів мають слабкий стан здоров'я і, як зазначено в Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту, перед учителями фізичної культури ставиться завдання формувати у школярів поняття про те, що людина повинна турбуватися про своє здоров'я та фізичний розвиток. Через це вищі навчальні заклади повинні не тільки формувати у студентів факультету фізичного виховання фахові знання, а й розвивати у них пізнавальні здібності та творчий потенціал, спрямованість на майбутню професійну діяльність і особливо формувати уміння організувати школярів для систематичних занять оздоровчими фізичними вправами. Такий підхід потребує вдосконалення змісту, форм та методів покращення навчально-виховного процесу.

Аналіз досліджень з даної проблеми. Відомо, що впровадження новітніх педагогічних технологій, які використовують інноваційні методи, дає можливість розв'язання різних проблем особистісно зорієнтованого навчання, формування індивідуальної освітньої перспективи майбутніх спеціалістів. Цій проблемі присвячено багато досліджень. Зокрема, значний внесок у розробку інноваційних технологій, які використовуються для формування професійних умінь у студентів внесли В.П.Беспалько, Г.К.Селевко, Г.М.Андрєєва, С.М.Архангельський, Д.А.Богданова, М.С.Чванов, М.С.Іванова та ін.

Мета статті – визначити педагогічні умови використання інноваційних технологій у підготовці майбутніх учителів фізичної культури, здатних формувати в учнів потребу самостійно виконувати оздоровчі вправи.

Виклад основного матеріалу. Результати використання технологій свідчать, що головна мета кожної з них – це підвищення результативності навчання. Через це інноваційні пошуки ефективних шляхів реалізації особистісних потреб в освіті привели до появи різних технологій навчання: модульне навчання, кредитно-модульне навчання, кредитно-трансферне навчання, проблемне навчання, проектна технологія та ін. Зупинимось більш детально на використанні названих технологій у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів.

Сучасні дослідження доводять, що модульне навчання студентів – це не тільки один із шляхів покращення навчального процесу – це визнаний у світі підхід до ефективної організації навчання, важливий чинник входження української системи освіти до спільного європейського освітнього простору [1, с. 40]

Упровадження модульної системи організації навчального процесу у вищій школі широко розглядається у педагогічній літературі, а саме: у працях Д.В.Чернілевського, І.М.Богданової, П.А.Юцявичене, С.С.Вітвіцької, М.А.Чошанова. Основна увага приділяється науковцями різновидам модульного навчання. Припускаємо, що використання у ВНЗ модульного навчання допоможе підготувати майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів.

С.С.Вітвіцька пропонує таку структуру навчального процесу за модульним принципом:

1. Тема навчального матеріалу чи розділу вивчається цілісно узагальненим модулем на установчих лекціях, які розкривають складні проблемні питання теми, нові події та факти. Активізація мислення студентів на таких лекціях буде тоді, коли вони мають проблемний характер. Кількість лекцій залежить від обсягу матеріалу, що вивчається.

2. Після установчих лекцій проводяться семінарські заняття, ділові ігри, диференційно-групова робота студентів під керівництвом викладача, який виконує роль консультанта.

3. Після завершення лекцій, семінарських занять, практичних робіт, що входять до певного модуля, вводиться система модульного контролю, який разом із визначенням рейтингу студентів сприяє стимулюванню систематичної роботи тих, хто навчається, розвитку у них творчих здібностей [2, с. 188-190].

Модульне навчання може мати різні форми: індивідуальну (зміст модуля призначається окремому студенту) і групову (модуль призначається групі студентів із використанням індивідуалізованого методичного підходу). Вільний вибір студентом модуля дає можливість йому працювати в індивідуальному темпі. За таких умов усі студенти опрацьовують програмовий матеріал у повному обсязі. Друга важлива риса модульного навчання – гнучкість. Вона дозволяє групувати змістові модулі у різні комплекти. Один і той самий модуль може бути у програмі різних курсів, але з різними вимогами. Наступна риса – вільність вибору модуля у процесі самостійних занять.

Як бачимо, модульний підхід до навчання студентів створює їм сприятливі умови для засвоєння програмового матеріалу, але вимагає від них відповідальності за результати навчання.

Важлива роль у модульному навчанні відводиться викладачу, який не подає готову інформацію студентам, а пропонує їм інформаційні джерела, виконує роль консультанта-порадника та діагноста.

Модульне навчання слід розглядати також як процес взаємодії студента і викладача. Результативність їхньої співпраці залежить від рівня підготовленості майбутнього спеціаліста. Тож активне стимулювання студентів до вивчення матеріалів модуля сприяє кращому засвоєнню теоретичних та практичних знань. Така робота може проходити у формі групового аналізу складних завдань. А ще, змістова частина будь-якого модуля повинна підкріплюватися відповідним контрольно-діагностичним комплексом, бо застосування ефективного педагогічного контролю, пов'язаного з постійним набором більшої кількості балів, є ефективним стимулюючим засобом активізації участі студентів у навчальному процесі.

В основі самостійної діяльності школярів, в основному, лежить виконання фізичних вправ, які здебільшого вивчаються студентами у розділі «Гімнастика» протягом кількох курсів, а саме: об'ємний модуль «Гімнастика» розподіляється на декілька менших модулів і вводиться до модульної програми щорічного навчання. Відповідно на кожному наступному етапі змінюються зміст та складність навчального матеріалу, контрольно-діагностичні засоби. Не змінюється тільки назва модуля, до якої додається запис про рік навчання і номер модуля у структурі модульної програми курсу. Записується форма навчального завдання і його спрямованість, а пошуками відповідного змісту (складання комплексів вправ, завдань) займається сам студент, проявляючи індивідуальні творчі здібності. Практична реалізація вищезазначених завдань самостійної підготовки створює умови для активної та творчої діяльності студентів у навчальному процесі [1, с. 41].

Одним із різновидів модульної системи є кредитно-модульна. Кредитно-модульна система створює сприятливі умови для навчання кожного студента, тому що він сам має вибрати темп, методи, засоби навчання, які б допомогли йому краще розкрити індивідуальні інтелектуальні та фізичні можливості. Вона спирається на гнучку систему оцінювання навчальних досягнень студентів, сприяє розвитку творчих здібностей майбутніх спеціалістів фізичної культури.

Отже, ознайомившись із модульними технологіями, ми згодні з думками дослідників європейської системи трансферу кредитів М.П.Федоровим та О.В.Федоровою [5], що введення елементів ECTS у кредитно-модульну систему навчальних програм, запровадження активних методів та сучасних технологій навчання, посилення ролі самостійної роботи студентів сприяють якісній підготовці їх до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів.

Розглянувши особливості вищезазначених систем навчання, можна стверджувати, що в своїй основі вони базуються на проблемному підході в організації навчального процесу студентів. У нашому дослідженні ми застосували організацію навчально-виховного процесу з позицій проблемного навчання. Адже проблемний підхід – це «синтез багатьох сучасних методів проблемного навчання, які засновані на концепції розвивального навчання» [6, с. 111]. Тому на сучасному етапі у всіх навчальних закладах нашої держави широко використовується проблемне навчання, яке базується не на одержанні готової інформації, а на отриманні знань тими, хто навчається, шляхом розв'язання теоретичних і

практичних проблем. Через це навчання студентів ми намагалися спрямувати на розвиток їхнього мислення та дослідницьких навичок, щоб у майбутній професійній діяльності вони могли успішно виконувати поставлені перед ними завдання та пристосуватися до нових змінних умов.

Відомо, що навчання стане ефективним, якщо виникне з власних запитань, інтересів та потреб тих, хто вчиться. Адже проблемне навчання змінює мотивацію пізнавальної діяльності, бо провідними стають пізнавально-спонукальні мотиви. А інтерес до навчання з'являється спочатку, щоб вирішити проблему, а потім у процесі пошукової роботи перетворюється на внутрішню зацікавленість, яка й сприяє активізації та ефективності навчання.

Проблемне навчання спрямоване на оволодіння студентами методами розв'язання проблем. Адже відомо, що людина зі сформованими навичками прийняття рішень краще влаштовується в житті, швидше долає труднощі й перешкоди, які постійно виникають. Тож у своїй роботі ми використовували класифікацію методів проблемного навчання І.Я.Лернера, виділену за рівнем самостійності й активності тих, хто вчиться:

1. Проблемний виклад матеріалу (на занятті викладач створює проблемну ситуацію і сам показує процес її розв'язання);
2. Частково-пошуковий (викладач окреслює шляхи розв'язання проблеми, а студент сам її вирішує);
3. Дослідницький (викладач організовує пошукову роботу студента з метою розв'язання нової проблеми) [7, с. 60].

Кожний із названих методів може існувати у словесній, наочній та практичній формах. Тому під час вивчення спецкурсу «Самостійна фізкультурно-оздоровча діяльність школярів» ми віддали перевагу проблемним лекціям, оскільки у кредитно-модульному навчанні лекційний курс дуже малий, і до проведення лекції ставляться великі вимоги. В.М.Манько стверджує, що саме проблемні лекції мають найбільший навчальний ефект. Автор наводить найважливіші розпізнавальні особливості такої лекції:

1. Наявність проблемних ситуацій та проблемних запитань;
2. Участь студентів у розв'язанні проблем на лекції (активність аудиторії, участь у відповідях на запитання, співпереживання, елементи дискусії);
3. Оформлення висновків на основі різних доказів при розв'язанні проблеми.

Якісна лекція розвиває пізнавальну діяльність студентів, вчить аналізувати програмний матеріал, встановлює демократичні стосунки між викладачем і студентом, формує здатність приймати рішення у складних ситуаціях та творчий професійний світогляд у майбутніх фахівців фізичної культури [8, с. 12].

Наприклад, під час вступної лекції нашого спецкурсу (тема «Поняття про самостійну фізкультурно-оздоровчу діяльність та її види») ми використали частково-пошуковий метод (виклад навчального матеріалу у формі евристичної бесіди). Мета лекції – розкрити сутність фізкультурно-оздоровчої діяльності та її видів, виділити особливості та етапи самостійного пошуку і розв'язання окремих питань проблеми оздоровлення людини; активізувати розумову діяльність студентів; розвивати інтерес до наукової інформації й потребу займатися самостійно фізкультурно-оздоровчою діяльністю. А ось під час викладу матеріалу лекції «Методика навчання школярів різного віку умінню займатися самостійно» скористалися проблемним викладом матеріалу. Мета цієї лекції – допомогти студентам ознайомитися з методикою навчання школярів самостійно займатися фізичними вправами через розв'язання проблем; вдосконалювати вміння і навички творчо використовувати раніше набуті знання, самостійно формулювати висновки; виховувати у студентів (майбутніх учителів) потребу вчити учнів займатися оздоровчими фізичними вправами з власної ініціативи.

Практика свідчить, що краще засвоює навчальний матеріал на заняттях тільки той студент, який є зацікавленим співучасником навчального процесу. Через це з метою активізації діяльності студентів ми використали такі основні фактори:

1. Професійний інтерес;
2. Творчий характер навчання (дослідницький характер навчальної діяльності стимулює студентів до самостійної творчої діяльності, до пошуку нових знань);
3. Змагання у процесі навчання;
4. Ігровий характер занять;
5. Емоційний вплив навчання [9, с. 294-295].

На семінарських, лабораторних та практичних заняттях проблемне навчання використовується ширше, ніж на лекціях. Викладач і студент – рівноправні партнери під час навчального-виховного процесу. Правда, викладач в основному формулює проблему, а студенти розв'язують проблемну ситуацію, педагог керує ходом її розв'язання і надає необхідні консультації.

До засобів формування необхідних професійно спрямованих знань студентів відносять також

аналіз проблемних ситуацій, які пов'язані з оглядом різних етапів фізичного розвитку та здоров'я. Тому в процесі проведення додаткових занять з дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання» нами використовувалися проблемні професійно спрямовані ситуації, які виникають під час роботи вчителя фізичної культури. Ми пропонували студентам вирішувати їх самостійно, опираючись на приклади зі свого досвіду. Однак, найчастіше використовували все-таки два види проблемних ситуацій:

1. Виконання тестових завдань (студенти обирають найкращий, на їхню думку, прогнозований варіант відповіді або записують свою);
2. Ситуації відкритого типу (студенти вказують свій варіант розв'язання проблемної ситуації).

Студент під час такого навчання стає центральною особою, а викладач займає позицію консультанта, координатора. Викладання розробленого спецкурсу базується на створенні та програванні проблемних ситуацій, на залученні студентів до їх розуміння, прийняття рішень та обговорення наслідків.

Щоб розв'язати проблемні ситуації, студенти повинні здобути певні знання і проявити інтелектуальні здібності. Наприклад, для вирішення ситуаційного завдання «Розробка індивідуальних домашніх завдань із фізичної культури для дітей, які відстають у фізичному розвитку» необхідні знання про стан здоров'я учня, фізичний розвиток, методику проведення вправ, організаційні вміння. Це ще не повний перелік знань та умінь, якими повинен оволодіти студент для того, щоб розроблені ним завдання-комплекси, що складаються з 5-6 загальнорозвивальних вправ, із 6-7 вправ на розвиток гнучкості, сили та силової витривалості, були раціональними й ефективними. До того ж, дослідження показало, що результативність проблемної ситуації залежить також від правильно поставленої проблеми, яка допомагає виявити прогалини у знаннях і ліквідувати їх тільки тоді, коли спирається на вже засвоєні знання студентів.

Отже, проблемне навчання позитивно впливає на результативність навчально-пізнавального процесу, бо розвиває активність студентів, їх розумові здібності, викликає інтерес до оволодіння навчальним матеріалом, вчить долати труднощі, спонукає студентів до самостійної пошукової діяльності.

Серед методів активізації навчального процесу ми виділили «метод проектів», робота за яким передбачає розкриття певного завдання чи розв'язання проблеми. Якщо робота виконується групою, то вона чітко планується, розподіляється між окремими учасниками, які працюють у тісній взаємодії: обговорюють між собою проміжні дії та результати, коректують їх та виправляють недоліки. Виконання проектної роботи потребує певного часу, щоб досягти необхідного результату. Ми переконані, що цей метод є ефективним тоді, коли у навчальній діяльності поставлене дослідницьке, творче завдання, і щоб розв'язати його, потрібні інтегровані знання з різних галузей.

Проаналізувавши різні підходи до визначення поняття «проект», встановили, що дослідники (Г. Лисак, О. Васюк, Н. Романенко) розглядають його по-різному: як технологію, сукупність навчально-пізнавальних прийомів навчання, але всі ці визначення об'єднує активізація навчання і реалізація особистісно зорієнтованої освіти.

Метод проектів відноситься до методів навчання, які забезпечують активність усіх студентів, розкривають їх здібності, формують упевненість у собі.

Проектна технологія використовує багато дидактичних підходів: рольові ігри, мозковий штурм, проблемне навчання, дискусії, залучає студентів до колективної діяльності, формує творче мислення.

У проектній технології фізичне виховання, на нашу думку, повинно забезпечуватися сучасними науковими досягненнями, методичним обслуговуванням, тестами для перевірки якості навчання. Крім прийому нормативів, треба проводити аналіз їх виконання, порівнювати і коригувати зміни у техніці, якості виконання. Проектування проявляється в таких формах: зовнішня діяльність, внутрішня діяльність, інформаційно-знакова діяльність. Сукупність засобів проектування та побудови систем рухів становлять технологію вирішення рухових завдань і дидактичного моделювання рухових дій.

Викладач повинен уміти проектувати та організовувати навчальний процес, а студент – планувати свій час для вивчення дисципліни та використання своїх можливостей та здібностей. Для пошуку додаткових знань викладач повинен застосувати проблемний підхід до навчання, при якому студент буде знаходити нові шляхи отримання знань. Мета навчального проекту – створення педагогом таких умов під час навчання, за яких результатом є індивідуальна проектна діяльність студента [10, с. 24].

З огляду на проблеми сучасних учнів, які не хочуть займатися фізичною культурою, зокрема виконувати самостійно домашні завдання з фізичної культури, ми запропонували студентам розробити проект на тему «Домашні завдання з фізичної культури» і захистити його на семінарському занятті. Під час підготовки проекту майбутні фахівці фізичної культури використовували інформаційний матеріал курсу про самостійні види фізкультурно-оздоровчої діяльності, теоретичні положення науковців, рекомендації вчителів-практиків і свої творчі розробки з цього питання.

З метою формування у школярів умінь та навичок самостійних занять фізичними вправами, ми виділили такі компоненти:

1. Систематичне проведення інструктажу уроків;
2. Диференціація й індивідуалізація завдань, які сприяють розвитку навичок самостійності;
3. Формування в учнів умінь здійснювати планування, самоорганізацію і самоконтроль під час самостійного виконання вправ;
4. Використання засобів, що активізують процес формування навиків самостійно займатися фізичними вправами;
5. Педагогічне керівництво самостійною діяльністю учнів на уроці.

У роботі зі студентами ми наголошуємо: щоб навчити учнів методично грамотно робити фізичні вправи та самостійно виконувати домашні завдання з фізичної культури, необхідно у процесі навчання використовувати творчі методи, які підвищують пізнавальну активність учнів, роблять їх співучасниками навчального процесу, допомагають виробити у школярів потребу у самостійних заняттях фізичними вправами.

Таким чином, у процесі створення проекту студенти переконалися, що метод проектів позитивно впливає на засвоєння навчального матеріалу, спонукає до активної творчої роботи, посилює інтерес до майбутньої професійної діяльності.

Одним із перспективних методів сучасної освіти, який активізує учасників педагогічного процесу, на наш погляд, є ситуаційний метод («кейс стаді»). Перевага цього методу в тому, що він одночасно відображає практичну проблему й активізує одержання знань, які необхідно мати при розв'язанні цієї проблеми. «Кейс стаді» вдало поєднує навчальну, аналітичну та виховну діяльність, що дає можливість підвищити ефективність сучасних завдань системи освіти. Прикладом використання такого методу при підготовці студентів до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності може бути комплекс ранкової гімнастики, який складається з різноманітних вправ, що виконуються на місці і в русі з предметами і без предметів. Вправи необхідно підбирати такі, щоб можна було успішно вивчити основні положення рук, ніг, тулуба і голови, а також рухи у різних поєднаннях, у різних напрямках і амплітудах, у зміні темпу і ритму.

Висновки. Отже, дослідження показують, що модульний підхід до засвоєння знань у підготовці майбутніх фахівців фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів сприяє індивідуалізації навчання, руховим умінням та навичкам, оскільки він підвищує рівень навчального процесу та мотивації навчання, активності, самостійності студентів під час навчальної діяльності, професійній підготовці, розвитку особистісних якостей та запровадженню ECTS. Проблемне навчання спонукає студентів до самостійної пошукової діяльності. Метод проектів розкриває їхні здібності, формує упевненість у собі. Ситуаційний метод («кейс стаді») відображає практичну проблему й одночасно активізує студентів для одержання знань, для розв'язання освітніх проблем.

У подальших дослідженнях передбачається вивчати технології, спрямовані на використання нетрадиційних форм і методів організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів у підготовці майбутніх учителів фізичної культури.

Література

1. Хор'яков В. А. Модульна технологія навчання з фізичного виховання студентів ВНЗ в контексті Болонського процесу / В. А. Хор'яков, Л. І. Безугла // Теорія і методика фізичного виховання: Науково-методичний журнал. – № 4 (30). – 2007 – С 40-41.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник / С. С. Вітвицька. – Вид. 3-тє, випр. й доповн. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – 400 с.
3. Федоров М. П. Особливості Європейської системи трансферу кредитів (ECTS) й оцінка якості досягнень студентів / Федоров М. П., Федорова О. В. – [електронний ресурс] / Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/183/84/>.
4. Неверкоич С. Д. Педагогіка фізической культури: учебник / под. ред. С.Д. Неверковича.- М. : Физическая культура, 2006. – 528 с.
5. Лернер И. Я. Проблемное обучение / И. Я. Лернер – М. : Знание. – 1974. – 64 с.
6. Манько В.М. Новий підхід до проведення проблемних лекцій / В.М. Манько // Наука і сучасність : зб. наукових праць Національного педагогічного університету ім.М.П. Драгоманова. – К. : Логос, 2000.– Вип. 1.– Ч.1.– С. 53–60.
7. Зубченко Л. В. Активізація самостійно-творчої роботи майбутніх учителів фізичного виховання під час формування педагогічної творчості / Л. В. Зубченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – № 4(6) С 291-298.
8. Білюк О. Г. Сутність організації проектної діяльності студентів в університеті / О. Г. Білюк // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – 2011. – Ч. 1. – 306 с.